

La humanitat

XVII ANIVERSARI
DE LA PROCLAMACIÓ
DE LA REPÚBLICA
CATALANA

Fundador: Lluís Companys

SEGONA ÈPOCA
ANY V. Núm 7

Registrado como artículo de 2a. clase en la
Administración de Correos de México, D. F.

Editor E. R. de C.
Uruguay, 49

Abril de 1948
Mèxic, D. F.

14 D'ABRIL DEL 1931 E L C A T A L A N I S M E

Per A. ROVIRA i VIRGILI

E. R. de C. fou el Partit d'un poble que volia deslliurar-se de la tirania monàrquica i de l'unitarisme asfixiant.

L'acompliment del manament popular era ple de perills, i com si el risc fos un incentiu, E. R. de C. a les quaranta vuit hores feia honor a la seva paraula; la voluntat catalana esdevenia una realitat resplendent.

Proclamàrem la República Catalana sense fatxenderia, ni en el gest ni en els mots hi hagué excés ni defecte; el nostre Partit és estrictament català, i en proclamar la República no la podia eixamplar ni enxiur més enllà ni més ençà de la seva jurisdicció política, ni de les seves fronteres nacionals. Per si els nostres antecedents històrics feien necessaris uns aclariments, aquests apareixen immediatament, fraternals i generosos, en el Ban de la Presidència que ratificava oficialment l'alliberació de Catalunya.

Mai, enlloc del món, un petit grup d'homes han exposat la seva existència física per servir a un ideal, amb tanta consciència, seny, coratge i gentilesa com ho féren aquells que al començament de la tarda del 14 d'abril de 1931, obeint l'ordre de Catalunya, proclamaren la República Catalana.

L'heroïsme mascle i senyorial —el de debó— de Lluís Companys i de Francesc Macià, paralitzà als que a Catalunya servien a la monarquia i contingué l'allau dels que flairaven l'oportunitat de promoure el desordre a profit seu. Fou tan forta i ràpida la batzegada, que aquells que podien contenir-la o desviar-la quedaren sense esma; en l'acció dels homes d'E. R. de C. hi hagué una temperança meravellosa, un coratge definitiu, una seguretat incommovible i un encert immillorable.

Cal dir, i ens plau remarcar-ho, que molts dels dirigents catalans de la C. N. T., aquell dia es comportaren com uns magnífics patriotes. L'abrivada fou tan violenta i emotiva, que els que en tenien varen treure totes les virtuts.

De tot Catalunya s'enfilava vers l'infinit una fumarola de cants i rialles que volien fer la besada del retrobament a l'estel de la deslliurança, aquell estel que en ple dia, amagat en la llum, havia baixat a la terra per guiar als escollits, omplenar els cors de tots els catalans nacionals i posar-los-hi una llum nova a les nines.

Ja feia anys, que, del moment de la resurrecció de la Pàtria n'havíem fet la il·lusió cim dels nostres anhels nacionals, després de viure amb els ulls esbatanats i tota la sensibilitat ben desperta aquella realització exuberant dels nostres somnis, res ni ningú podrà fer minvar la nostra fe en l'esdevenidor triomfal de la Nació Catalana.

Recordem, no pas per embadalir-nos mirant enrera, ni tan sols per reposar un moment de la fatiga d'aquestes maltrepsades, ho fem perquè el passat també és vida i perquè ara més que mai ens cal la seguretat del que poden la fe, el coratge i la perseverència al servei de la millor de les causes.

Demà serem posats novament a prova; tot serà menys planer, més aspre.

La guerra i la dictadura han omplent l'ambient de ressentiments, rancúnies i odís; les injustícies i els crims de tants d'anys han sembrat llavor de venjança amb una abundor esfereïdora i els que esperen aquesta mena de collita atien les passions per engrandir-la més encara.

Cada català nacional haurà de superar-se per, entre tots, omplenar els buits que han deixat en els nostres rengles Francesc Macià, Lluís Companys i tots els que malauradament ens han deixat per sempre més.

El recolzament de Catalunya serà major i més entusiasta que mai, si, la nostra decisió en l'actuació i dretura de procediments, l'hi dóna la seguretat que l'alliberació de la Pàtria és definitiva, que no serà sotmesa ni junyida, mai més, a cap altra mena de dictadura. Cal, si no volem ésser els més culpables que la Pàtria vagi d'ací d'allà adalerada, endogalada i miserable sempre i ofegant-se amb sang a cada pas, que siguem tan incommovibles en el compliment del deure, tan primmirats en els tractes, pactes i contactes i tan estrictes en l'aplicació de la justícia, que pel nostre civisme siguem garantia absoluta de la impossibilitat que cap mena de força no podrà ésser mai superior a la voluntat del poble lliurament i legalment manifestada.

Si els pobles hispànics, i els altres, no temessin que l'humanisme dels demòcrates pogués ésser joguina del materialisme dels totalitaris, el feixisme ja hauria estat bandejat de tota la península.

Ara, en la nostra època, cap govern del món, encara que tingui totes les més pures essències i les més profundes arrels democràtiques no n'és de debó, sinó posseïx l'energia capaç de fer acatar de grat o per força els principis morals, polítics i socials que fan del sistema democràtic el més humà; l'únic verament humà. En els pobles on els burxetes, els demagogs i els malvats poden expandir el seu verí, ja no és democràcia, encara que s'en digui, puix que enlloc d'ésser garantia pels que compleixen els seus deures, serveix de cuirassa protectora dels que abusen dels seus drets. La democràcia és nodreix de llibertats, es suïcida amb llibertinatge o mort assassinada pels despotes.

El 14 d'abril s'obriren de bat a bat les portes de la democràcia; davant nostre s'oferia, ample i planer, el bon camí, el que mena al benestar a les col·lectivitats madures de civisme; Catalunya intuïa la fita de la nova ruta i es donà sencera a la joia d'aquella conquesta tan plena de prometençes.

Ara no és hora de fer retrets, però podem afirmar que tan bon punt començada la caminada s'iniciaren els dubtes i les corredisses, les febleses i els excessos.

El bienni negre fou un advertiment massa seriós per ésser desoït; malauradament no hi hagué esmena.

El 19 de juliol de 1936 esborrà tots els camins; cadascú marxà pel miratge de drecera que més l'hi esqueia, només els que, malgrat tot, volien seguir el bon camí restaren quiets i astorats davant l'abim, fins que el remolí de la desfeta se'ls emportà allà on la dissort volgué.

Del bon i el mal record en surten definitivament consolidades les nostres conviccions i la decisió inquebrantable de no caure mai més en febleses que, si són humanes, no poden ésser compreses pels malvats que se n'aprofiten.

La feblesa enfront del delictes, després de tantes doloroses experiències, deurà ésser considerada crim de lesa humanitat.

Aquest mot del segle dinovè, aquest mot que va lligat amb l'etapa política de la Renaixença catalana, ¿què vol dir? Quina és la seva significació? Els estrangers ens ho pregunten de vegades. I nosaltres mateixos, els catalans, tenim interès a definir-lo.

Sempre és difícil de fer una definició exacta. Les definicions, en general, no són aproximades, i ja és molt que ho siguin, perquè hi ha el perill que restin força allunyades d'allò que volem definir. Definir val tant com delimitar, com senyalar els límits, els contorns; i tot un llarg rengle d'idees, de sentiments i de sensacions són cosa fluida, en certa manera canviant, rebeca a la concepció geomètrica dels límits.

Dins la relativitat de les definicions, tractaré de precisar el sentit del nostre mot.

Valentí Almirall, en el seu llibre *El Catalanisme* (1886), fa una disquisició sobre la terminació "isme", que ve a significar l'amor, la inclinació a una cosa; i eixamplant el concepte, defineix el catalanisme com la tendència a donar a la vida catalana el seu autèntic i veritable caràcter. Angel Guimerà, en un discurs, l'any 1900, dóna del catalanisme una definició sentimental. "Ésser catalanista —diu— és estimar amb entusiasme, amb fervor, amb idolatria Catalunya". Veu el catalanisme com un idil·li, com un enamorament; Catalunya ve a ésser una àmia, a la qual l'enamorat dedica lloances i cançons. Donant al mot un sentit general, jo l'he definit així: "El catalanisme és l'idealisme català". Quan el sentiment d'amor a Catalunya s'ha idealitzat, vull dir quin s'ha inscrit en el pla de les idees, apareix el catalanisme profund, que no sols és una inclinació o un amor, sinó també un ideal. I jo diria encara, per a precisar més, que ésser catalanista és tenir consciència de la realitat nacional de Catalunya, realitat constituïda per la terra, la història, la llengua, el dret, els costums, la cultura, el caràcter, i que, en síntesi, és l'ànima nostra, l'ànima de cada català conscient; i la coincidència de les ànimes dels catalans fa la consciència col·lectiva de Catalunya; de la Catalunya-nació, naturalment, perquè ni les contrades ni les comarques, ni les províncies, ni les regions, ni els Estats, no tenen verament consciència, fet bàsic espiritual, i no tenen per tant personalitat en l'alt món de la vida de l'esperit. El catalanisme és simplement —amb una simplicitat pregona— l'estat de consciència nacional de Catalunya. Aquell català que no tingui consciència plena que ell pertany a la unitat, no sols geogràfica, sinó també psicològica que diu el nom de Catalunya, no serà pròpiament catalanista, per molt que estimi o es cregui estimar Catalunya, i per molt que s'inclinï cap a les coses catalanes. Cal fer més que estimar la pàtria i més que sentir-la; cal comprendre-la i treballar per ella, a fi que sigui allò que ha d'ésser davant de si mateixa i davant del món.

Estimar, sentir i comprendre la pàtria, treballar per la pàtria, tot això es realitza naturalment, espontàniament, en els països de maduritat cívica que no han sofert el procés degeneratiu de la desnacionalització. En els pobles que han sofert aquest procés, la renaixença implica una transició, entre dolorosa i joiosa, que fa sentir alhora la vergonya de la caiguda i la nova dignitat del redreçament.

Aquest vocable modern, "catalanisme", el trobem ja en els primers temps de la Renaixença catalana. El promotor d'aquesta, que no va ésser Aribau, amb tot i l'Oda a la Pàtria, sinó Rubió i Ors, no l'empra pas en el pròleg del seu aplec de poemes *Lo Gayer del Llobregat*, l'any 1841, on només trobem el mot "provincialista", quan parla d' "esperit provincialista" en el sentit d'esperit català. En un periòdic de Reus va aparèixer una composició poètica de Milà i Fontanals, escrita en castellà i datada de l'any 1847, que duia per títol *El catalanismo*; però no puc assegurar que el títol fos posat aquell any. La mateixa composició, publicada en altres llocs, duu de vegades aquest altre títol: *El lenguaje lemosín*, i Menéndez Pelayo la creu escrita l'any 1840. El cert és que l'ús del mot es va estendre després de la primera República espanyola, quan una gran part del moviment català va tendir a deslligar-se de la política central, dins la qual els catalans havien d'actuar quasi sempre com a provinçials.

El mot "federalisme" semblava a molts massa abstracte, i àdhuc massa arriscat a causa de l'existència del partit federal espanyol, que aleshores era l'extrema esquerra política d'Espanya i que havia sortit malmès dels esdeveniments del 1873. El mot "provincialisme", usat també per Almirall als començos del seu *Diari Català*, fundat el 1879, era massa humil, i lleig i tot, i apareixia literalment contrari al sentit de la renaixença catalana, que era de fet una desprovincialització gradual. El mot "regionalisme", que ha durat molt, massa, va tenir més acceptació, i fins es donà el cas que Almirall, quan precisa la seva doctrina amb el nom de "particularisme" —que ell mateix considera equivalent al de "federalisme"— es creu en el cas de concretar més, dient "catalanisme regionalista" per a distingir-lo del catalanisme de vaguetat poètica o folklòrica que predominava en certs sectors de la Renaixença. Una remarcada curiosa: regionalisme i particularisme volen dir el mateix, puix que regió significa part. Mots perillosos tots dos, poc avinents, poc simpàtics, perquè presos al peu de la lletra s'oposen al concepte nacional, segons el qual Catalunya, la Catalunya-nació, és espiritualment un tot, no una part d'Espanya.

En aquell concurs vuitcentista de denominacions, la de "catalanisme" i "catalanista" havia de predominar, d'una banda perquè era més expressiva i d'una altra banda perquè feia més bon so. Amb tot, presentava també els seus desavantatges. Molta gent, en especial els no catalans, hi trobaren un tirat egoista, de limitació i reclosió. Una sola vegada Pi i Margall, des del seu setmanari *El Nuevo Régimen*, prengué pel seu compte aquesta objecció, a despit de la creixent simpatia que mostrava pel moviment català; però no insistí i s'avinçgué perfectament a usar el mot. Des del camp català mateix, alguns joves avançats com Alexandre Cortada, redactor de la revista *L'Avenc*, i Ernest Vendrell, el miraven amb poca simpatia. Salmeron, abans de la Solidaritat Catalana, va blasmar-lo perquè trobava que prendre el nom d'una terra per a donar nom a un moviment polític equival a posar el fet material i local de la geografia per damunt del fet espiritual, humà i universal de la ideologia. Simples malentes d'aquell auster krausista! Quan parlem de catalanisme no pensem

solament en una terra material amb paisatges i habitants; pensem en la vida total de Catalunya, vida humana i conscient; cos i ànima, doncs. De la terra, igual que de tot allò que és material o corporal, en prenem el valor que té com a factor de l'esperit català. Catalunya és feta de la saba de la terra mare i de la sang viva de l'estirp; però, per damunt de tot, és la pàtria espiritual, que té per ensenya més alta el gran flam de la llengua. I la llengua no és sols un "medio de transporte", com deia còmicament un catedràtic saragossà, Giménez Soler, sinó la més alta expressió de la persona humana i de la col·lectivitat nacional.

Podrà dir-se —i ja ho deia a la revista *L'Avenc*, fa més de mig segle el menorquí J. M. Guàrdia— que ja n'hi ha prou amb el mot "català" i no cal emprar el mot "catalanista", mot que ell, amb una exageració verbal, qualificava de "bàrbar". En veritat, seria una gran cosa que dient "català" s'entengués el mateix que dient "catalanista"; però això no succeirà fins que es perdi la mena dels lamentables catalans de naixença que no ho són d'ànima, catalans de geografia i no de nació. Quan ésser català impliqui ésser catalanista, no caldrà fer servir el darrer nom; però encara no hem arribat a aquest moment, i bon tros se n'hi falta. Els mots "catalanisme" i "catalanista" pertanyen a un període de recobriment progressiu; són, en certa manera, noms de combat. Arribats que fóssim a la victòria plena, no sols política, sinó espiritual, se'n podria prescindir, tot col·locant-los amorosament dins la vitrina dels mots antiquats.

Aquestes mateixes idees vaig exposar fa uns vint anys en el pròleg de la segona edició del meu estudi *El principi de les nacionalitats* (que en la primera edició, feta per "La Revista" l'any 1917, duia el títol d'*El Nacionalisme*) i vaig remarcar així mateix els inconvenients que presenta, de cara al món, l'ús del mot "nacionalisme", que començaren a emprar els patriotes irlandesos, però que a les darreries del passat segle va ésser adoptat per Barrès i poc després per Maurras en un sentit ben diferent, sentit que en el present segle s'ha estès molt per efecte dels mals vents del totalitarisme. En aquell pròleg vaig proposar, com a millor de tots, com a més complet i concret i exacte, el nom de "catalans nacionals", i veig amb íntim goig que ha estat acceptat i que preval. I això no vol dir que el mot "nacional" no hagi estat pres per altres ideologies ben diferents a dins i a fora de la península ibèrica. Però quan diem "catalans nacionals", no sols ens entenen nosaltres, sinó que ens entenen també els altres. I els mots han de servir perquè ens entenguem tots plegats. Encara afegiré que quan tots els catalans, o la gran majoria, siguin verament nacionals, aquest mot, que és un adjectiu gramaticalment, però un substantiu ideològicament, podrà ésser suprimit. Aleshores quedarà el mot breu, nu, claríssim: catalans. La qüestió, com diu Prat de la Riba a "La Nacionalitat catalana", és ésser catalans, ésser catalans, ésser nosaltres mateixos.

El catalanisme, en la seva plenitud, és la presa de consciència nacional dels catalans amb totes les conseqüències lingüístiques, polítiques, econòmiques, socials i espirituals.

Cablegrames tramesos amb motiu del 14 d'abril

Esquerra Republicana de Catalunya, a Mèxic, ha enviat aquests dos cables:

"En Josep Tarradellas, Secretari General d'E. R. de C.

"Havent organitzat acte conjunt de commemoració aniversari proclamació República Catalana, plau-nos fer-ne ofrena al Partit i als militants Catalunya com a signe incondicional col·laboració recobriment llibertats perdudes."

"Honorables Ciutadà Josep Irla, President de Catalunya.

"Consell Directiu, en nom militants Esquerra Republicana de Catalunya a Mèxic, us trametem emocionat record proclamació República Catalana en aquest dissetè aniversari, desitjant que sofriments de la Pàtria i de l'exili tinguin prompte termini a través vostra alta representació."

LLETRES DE DOL

Ha mort, a Barcelona, on residia, el pare del nostre benvolgut i distingit amic O. Duran d'Ocon, ex-president de l'Agrupació d'E. R. de C. a Mèxic, i col·laborador, igual que el seu fill, el poeta Manuel Duran, de LA HUMANITAT.

No cal dir com expressem a tots ells el nostre més sentit condol per tan sensible pèrdua.